

Totes les fotografies que il·lustren aquest treball corresponen a l'estat general i a aspectes particulars en què es trobaven en el cementiri municipal de Girona, fins l'any 1979, les tombes dels gironins afusellats pel règim franquista en els anys quaranta.

La repressió de guerra i postguerra a Girona

JOSEP M. SOLÉ I SABATÉ

Un concepte equívoc

El concepte de repressió és molt equívoc. No solament per la dificultat de definir on comença o acaba la repressió, sinó per la lectura que cadascú en fa.

El cert és que el concepte més popular per a mi continua sent el més vàlid i sobretot clar. Aquell que considera acabar amb la vida d'un altre. I veig tota mena de matisos que hom pot fer-hi, així d'una pallissa a una tortura, i encara tot un nivell

repressiu que arriba fins a la consciència més íntima de l'individu. Del temor a la declaració a la denúncia clara, de la depuració a la inhabilitació professional, de la persecució al control, estranyament o destarment, tots són fets repressius. I molts altres: del favor carnal a canvi d'un interès precís, fins a la casuística més variada. Però dissortadament la mort es pot quantificar amb dades objectives, fiables i demostrables; la resta de l'ampli concepte repressiu és tan difús que m'ha fet optar per

Sense voler entrar en una reflexió molt aprofundida del que suposa la repressió durant la guerra i la postguerra civil a Girona, sí que vull fer-hi unes valoracions que, al llarg de ja fa més de 13 anys (!), són motiu present en els treballs de recerca que he pogut fer sobre aquest tema.

aquest criteri, tot i que sóc el primer a qui no satisfà.

La mort és un acte que demostra un determinat nivell repressiu sense retorn; també les respostes que produeix a la societat o les no respostes són un fidel exponent dels trets que en un moment determinat presenta una societat.

Pel que pertoca a Girona, això, i més, es viu en el període bèl·lic i en la postguerra. Cal, però, destriar el gra de la palla.

La primera violència

¿Qui començà la violència? Qui és responsable de l'allau de violència que de juliol de 1936 fins a la meitat dels anys 40 abasta tots els racons de Catalunya? Aquí és la fita des d'on s'han de començar a fer qualsevol mena de valoracions de tot el que a posteriori succeí. Sense la revolta sediciosa de la majoria de l'exèrcit espanyol, aquell devessall de sang no s'hagués produït. Sobre aquest tema cal ser clars i concloents. La història ha d'analitzar els

fets per a poder-los interpretar; encara que no sigui fàcil fer-ho, raons polítiques, d'oportunitat històrica o altres ho poden fer desaconsellable. Aquest criteri no pot influir en l'historiador quan actua com a tal. Qui no busca responsabilitats polítiques per al present, ni pretèn anar a posar el dit a l'ull de ningú, fa el que li pertany per la seva feina: Explicar els fets si són desconeguts, com és el nostre cas, en la majoria de les circumstàncies, i interpretar-los.

En la recerca que hem fet al llarg de tota la geografia catalana amb en Joan Vilfarroya sobre la violència i repressió de guerra a Catalunya (llibre de propera aparició), i en l'estudi sobre la repressió franquista, apareixen uns fets a Girona que cal ressaltar.

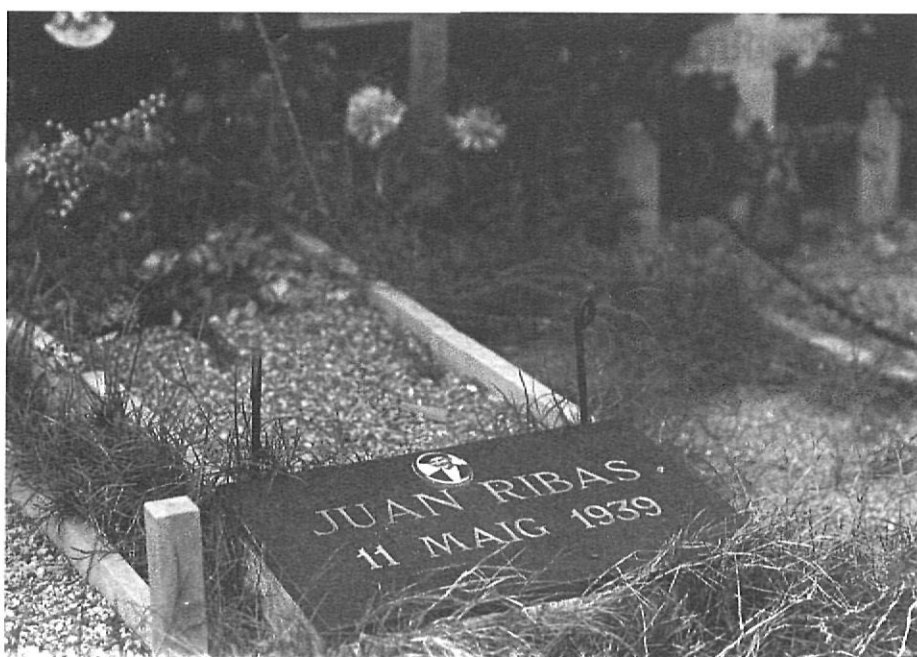
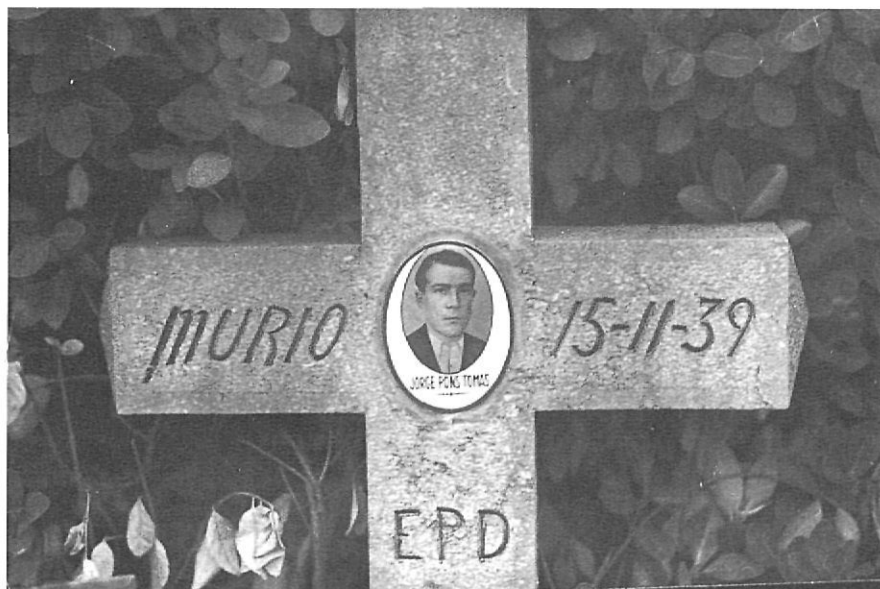
A Girona els caps militars estaven majoritàriament a favor de la revolta: a primera hora del matí tregueren les tropes al carrer llegint el ban que proclamava l'estat de guerra. Un petit nucli de civils, reque-tès i falangistes s'uniren a les tropes per col·laborar en el triomf de la sedició. El fracàs a Barcelona no torna,

però, les coses com estaven, sinó que desemboca en l'aparició d'un fenomen revolucionari que depassa totes les institucions existents i a més a més d'intentar superar els possibles emboscats-aliats amb els revol-tats intenta construir un nou ordre social i econòmic.

La violència i repressió cau sobre qui personifica el vell ordre, el món que estén la més implacable repressió al sector on la facció ha triomfat. Religiosos, persones d'ordre, propietaris i militars són represaliats. També víctimes innocents, alhora que altres que ho són resultat de les més baixes passions humanes.

La Justícia revolucionària s'intenta canalitzar mitjançant els Tribunals Populars; malgrat tots els errors, el cert és que sempre es condemna qualsevol execució feta amb nocturnitat, traïdoria i contra l'esperit de la Revolució que és «crear, sempre crear». Ja dins el curs de la guerra civil es donen casos no solament de condemna verbal i denúncies públiques contra execucions arbitràries, sinó fins i tot càstigs exemplars que arriben a l'execució contra individus

que utilitzen el desordre per robar o matar. És una lluita constant, tot i el moment màxim de paroxisme emocional que suposa una guerra civil, la defensa del dret de gent.

Guerra i postguerra

Aquesta és la gran diferència respecte a la postguerra civil. No és que no vulgui entrar en la valoració de les xifres d'ambdós períodes, lògicament més altes en el període de revolució i guerra civil si es té en compte que ningú no sabia el que ocorreria, i que en la postguerra tothom qui té por ha pogut fugir per la frontera, sinó per la manca d'una sola actitud definida i clara pels homes que anaven conformant la dictadura militar a Girona d'un posicionament semblant.

Durant la guerra civil es parla dels cotxes fantasmes, dels passeigs i del comitè d'Orriols i semblants. Però cal recordar que ja el mes de febrer de 1937 un Jutge Especial, Bertran de Quintana, és anomenat per la Generalitat perquè investigui sobre «assassinats i exhumacions clandestines», i això abans dels tan citats fets de maig de 1937 de Barcelona.

Ningú no pot dir quelcom semblant per a la postguerra; cal recordar encara un cop més el dolorós cas d'en Rahola. Però igual de dolorós, o més, és veure les denúncies que es formulen en totes formes i condicions. No és forçar la delació el que provoca el nou règim, amb l'entusiasta col·laboració de persones per raons prou variades i en alguns casos —els menys— dins una tragè-

dia que enfosqueix el discerniment. És sumar esforços per a justificar un sistema que pretén la seva consolidació per mantenir els privilegis, si no augmentar-los.

El franquisme va muntar «*La Justicia al revés*», deia en Serrano Suñer, per jutjar els fets del període «rojo», i cal creure que d'això n'ha de saber un munt. Però a més d'un sistema que mitjançant un pacte de sang anava lligant més i més persones, ¿on estan els tan citats papers demanant clemència per a les més diverses condemnes? He trobat tota mena de papers arreu de Catalunya i de l'Estat sobre aquesta temàtica. Només en dos casos, cap d'ells de Girona, he vist persones que signessin per salvar la vida d'una persona. Tampoc vull parlar de l'*entreguisme* més vergonyós de certes autoritats

de la jerarquia eclesiàstica gironina que tan bé va estudiar en Josep Clara, però sí recordar que no va haver-hi reacció notable fins passats uns quants anys.

Del passat al present

En definitiva, tot un període de la nostra història que marca, i de quina manera, el nostre present polític, la nostra més present opció política i personal. Aquí, però, és on sóc més optimista: quan la reflexió sobre el passat es fa sense apriorismes, *enfrentant-se als fets tal i com esdevingueren*, ja no hem de témer el que a partir d'ells sapiguem de nosaltres mateixos. Cal mirar el 19 de juliol, la FAI, la CNT i el PSUC i ERC amb sentit crític; igualment en Companys,

en Nin o la República; així la guerra com la postguerra. De l'exili, a les denúncies; dels Consells de Guerra a les claudicacions o traïcions a uns oblidats ideals o principis.

Hem de poder interpretar aquest món complex que és el nostre passat més tràgic de guerra o dictadura. Un avui prou difícil hipotecat per un passat que sovint es fa present.

Josep Ma. Solé i Sabater és historiador.